

RÜYAYLA GELEN KİTAPLAR

Dursun Ali TÖKEL

Bu yazı, yazarları tarafından rüyada kendilerine ilham edilerek yazıldığı söylenen metinlere dikkat çekmeye dairdir. Bir kitap, bir şiir veya genel olarak söyleyelim bir metin tümüyle rüyada görünenlerden yola çıkılarak yazılabilir mi? Eğer öyleyse bu nasıl bir rüyadır, bu rüyayı niye sadece bazıları görmektedir, bu tür eserleri yazanların ortak özellikleri nelerdir? Acaba bu tür sanatkarların eserlerini rüyada gördükleri şekliyle yazdıklarını söylemeleri bir kurgu mudur, yoksa hakikaten eser rüyada yazar/şaire ilham edilmekte ve uyanıklık hâlindeyken de yazıya geçirilmekte midir? Bu eserlerin rüyada görüldükleri hâliyle aynen yazıya geçirildiğini söylemenin anlamı, faydası, gayesi nedir? “*Metin, örnek okurunu üretmek amacıyla tasarılanmış bir aygıt.*”¹ olduğuna göre, rüyalarla yazıldığı söylenen eserin örnek okuru kim olacaktır?

Yusuf peygamberin mucizesinin rüya yorumları olması; peygamberimize vahyin bazen rüya ile gelmesi, yine peygamberimizin rüyalarının hakikat olduğunu, zira kendisine şeytanın musallat olamayacağını söylemesi; kendisinden sonra rüyanın peygamberliğin kırk altı cüzünden bir cüz olacağını haber vermesi; tasavvufta rüyanın terbiye edici, irşat edici, yol ve yön gösterici, ilahi sırları ihtiva edici vasıflarının bulunması; bilhassa mutasavvıfların rüya âlemine *âlem-i mânâ* diyerek ona ayrı bir âlem alanı açması ve rüya ile bazı sırların hakikatlerine vâkıf olunması rüyayı bizim kültürümüzde her zaman dikkat çekici kılmıştır.

Pek çok rüya cinsi vardır. Rüyalar bizim başka bir âlemle irtibatımızı sağlayan geçiş evreleridir. Bilhassa Freud ve sonradan gelen psikiyatrların, psikanalizmin (?) temeline, insanı tanımak ve anlamak için rüyaları oturtmaları ve hastalarını tedavide rüya yorumlarına başvurmaları, rüyayı sadece öznel ve bireysel bir kendilik olmaksızın çıkarıp onu insanı ve onun bilinçaltını tanımada vazgeçilmez şifreler, semboller ve mitlerle dolu bir anahtar saymaları, modern çağlarda rüyayı çok daha önemli

1 Umberto Eco, *Yorum ve Aşırı Yorum*, (Çev: Kemal Atakay), Can Yay., İstanbul 1996, s. 74.

bir konuma yerleştirmiştir. Rollo May, Freud'un dehasının onun zamanına kadar doğa bilimleriyle ilişkilendirilmeyen konuların onun tarafından bu alana dâhil edilmesi olduğunu söylüyor: “Freud’ün özel dehası, bilinçaltı psikolojisi dediğimiz bu derin psikoloji içgörülerini, kendi zamanının doğa bilimsel çerçevesine tercüme edebilmesinde yatar.”²

Yani Freud’e kadar rüyalar çoğu insan için sadece bir rüyadan ibarettir. Ama Freud’le beraber ve daha sonraları da rüya bilimsel bir yordamın basamaklarından biri olur. Onun biyografisini yazan Ernest Jones’ın “Freud’ün adını büyük olasılıkla en uzun yaşatacak olan başyapıtının Düşlerin Yorumu olduğu konusunda genel bir uzlaşma vardır... Bir keresinde ona, yazılarının arasında en çok sevdiklerinin hangileri olduğunu sorduğumda raflardan Düşlerin Yorumu’nu alıp getirdi.”³ demektedir.

Fakat Batı ile Doğu arasında pek çok bakımdan olduğu gibi rüya anlayışları bakımından da temel farklar vardır. Bu farklar rüyalara dayalı eserlerin incelenmesinde de farklı bakış açıları getirecektir: “Freud’la birlikte, düşlerin anlamları ve gerçekliği yalnızca düşü görenin psişik dünyası düzeyine kısıtlanmıştır; yani rüyalar yine anlamlıdır ama sadece rainin (düş görenin) kişiliği ve geçmişi hakkında bir şeyler anlatırlar. Oysa metafizik inanışları Batı tipi modernizmden farklı olan çeşitli kültürlerde rüya, vahiy ve keşif kadar önemli olmasa bile onlar gibi görünürün ötesindeki objektif gerçekliği bilip anlamının yöntemlerinden biri, bir epistemolojik yoldur. Çok sık tekrarlanan bir hadiste belirtildiği üzere, İslami gelenekte “Rüya, nübüvvetin kırk altıda biridir.”⁴

Rüya-Eser İlişkisi

Rüya eser ilişkisi farklı bağlamlarda incelenmesi gereken bir konu. Bazen yazarlar bir eseri rüyada gördüğü hâliyle, hiçbir değişiklik yapmadan aynen yazıya

Sergey Tyukanov - The Moon

- 2 Rollo May, *Varoluşun Keşfi*, (Çev: Aysun Babacan), Okuyan Us Yay., İstanbul 2014, 3. Baskı, s. 106.
- 3 Ernest Jones, *Freud Hayatı ve Eserleri*, (Çev: Emre Kapkın-Ayşen Tekşen Kapkın), Kabcacı Yay., İstanbul 2004, s. 328.
- 4 *Asiye Hatun Rüya Mektupları*, (Haz: Cemal Kafadar), Oğlak Yay., İstanbul 1994, s. 28.

geçirdiğini söylerken, bazıları kendi siyasi ve sosyal eleştirisi anlayışlarına bir temel hazırlamak amacıyla kurgusal bir rüya miti yaratıyor ve rüyanın pozitif genişliğine dayanarak fantastik eserler kuruyor. Kimi de rüyada kendisine gösterilen metinleri tamamen değil kısmen âdetâ *kurtarak* yazıya aktarıyor.

Borges, İngiliz şair Coleridge'nin 1797'de yazdığı bir şiirden bahsediyor. Coleridge, bir yaz günü çiftliğine çekilir ve bir ara Marko Polo'nun, Cengiz Han'ın sarayını anlattığı bölümü okumaya başlar, biraz sonra uykusu gelir ve uyuklar. Uyku anında kendisine düzensiz şekilde mısralar bahşedilir. Bu "Kubilay Han" şiiridir. Bu şiiri hayranlık verici olarak niteleyen Borges daha sonraları Fars edebiyatı metinleri yayımlanınca, Reşidüddin tarihinde şöyle bir bölüm olduğunu söylüyor: "*Kubilay Han Shang-tu'nun doğusunda düşünde gördüğü ve belleğinde koruduğu plana göre bir saray yaptırdı.*" Borges'e göre bu da olağanüstüdür. 13. yüzyılda bir hakan düşünde gördüğü bir sarayı yapıtıyor, 18. yüzyılda bir şair düşünde gördüğü bu sarayı mısralara döküyor. Bu sonsuz bir döngüyü betimliyor; saray sürekli yeniden inşa ediliyor. Borges'e göre burada *inşa* çok önemlidir; biri sarayı inşa ediyor, bir diğeri ise şiiri. İkisi de *rüya* ortak paydasında.⁵

Borges'in bu rüya vurgusu çok önemlidir, zira biz okurlar hem Reşidüddin hem de Coleridge'nin söylediklerine inanmak zorundayız. Onlar eserlerin öncelikle rüya âleminde ilham olunduğuna, oradan da gerçeklik âleminde yazıya veya görsel bir metne dönüştürüldüğüne inanıyorlardı ve daha da önemlisi bizim de buna inanmamızı istiyorlardı.

Kurgu Rüyalarda

Coleridge'nin tümüyle rüya âleminde ilhamla yazdığını söylediği metinlerin yanında, aslında rüyada görmediği hâlde rüyada görülmüş de yazılmış gibi sunulan edebî eserler de vardır ki bunların çoğu siyasi mahiyette rüyalarlardır. "*Siyasî rüyanın temelinde rahatsızlık yatar. Milleti yahut en azından belli bir grubu rahatsız eden siyasi, idari, mali, askeri bir problem rüyalarda tefsir, tahlil ve tenkit edilir; ideal çözüm yolları gösterilir.*"⁶ Bu tür eserlerde eleştiri, hiciv, ironi ön plana çıkar. Türk edebiyatındaki siyasi rüyaları kaleme aldığı kitabında M. Kayahan Özgöl bu türe giren otuz sekiz seçme rüya eserini inceler. Bunların çoğu edebiyatçılar tarafından kaleme alınmıştır. Bu metinler dikkatle incelenince "*gerçekten rüya görüp görmedikleri bir kenara, ferdi ben'lerinin, ferdi kimlik ve kişiliklerinin perspektifinden dev-*

5 Borges, "Coleridge'in Düşü", *Öteki Soruşturmalar*, (Çev: Türker Armaner), İstanbul 2009, s. 25-29.

6 Metin Kayahan Özgöl, *Türk Edebiyatında Siyasî Rüyalarda*, Akçağ Yay., Ankara, s. 21.

letin başında bulunan veya bulunanların tenkidinin hedef alındığı hükmüne ulaşılır. Sanatkâr yönü ile tanıdığımız bazı isimlerin siyasî ve içtimâî ihtiraslarını edebi bir metin hâline getirmeleri oldukça özel bir tahkiyeli türe yol açmıştır. Muhalifler, tepedekilere gizli, yarı açık veya bütünüyle açık tenkitler yöneltirken alegoriden de, mübalağadan da, gülünç kılma imkânlarından da fazlaca istifade ederler. Bu fiktif metinlerin hem edebiyat tarihi, hem siyasî tarih, hem de fikir tarihi açısından önemli olduğuna inanıyoruz.”⁷

Bu tür eserlere bir misal olmak üzere Ziya Paşa’nın, Tanpınar’ın âdeta bir roman gibi canlı ve dinamik gördüğü; Nihat Sami Banarlı’nın *ilk röportaj* saydığı *Rüya* adlı eserini örnek verebiliriz. Ziya Paşa’nın siyasî bir hiciv olan bu eseri devrinde önemli yankılar uyandırmıştır. Ziya Paşa, sürgünde olduğu günlerden birinde (bir cuma günü), Londra’daki Hampton Court bahçesine gidip oturur. Canı sıkkın bir hâlde memleket ahvalini düşünmektedir. Okuduğu gazeteler ve mektuplardaki haberler yüzünden bunalmış bir hâldedir. Kendi siyasî ve bürokratik hayatını mahvettiğini düşündüğü, onu sürgünlerde sürdüren, baş düşman bellediği Sadrazam Âlî Paşa’ya derin bir nefret duymaktadır. Parkta otururken birden gözleri dalar ve bir rüya âlemine doğru çekilir. Eser, işte bu rüyanın anlatımıdır. Ve Âlî Paşa’dan intikam almak, kendi siyasî projelerini göstermek üzeredir. Ziya Paşa’nın bu eseri şu cümlelerle son bulur:

“Benim de arkamdan usul ile birisi dürttü. İngiliz lisanı üzre (six o’clock) yani saat altı dedi. Gözümü açtım. Meğer Hampton Court bekçilerinden birisi sarayın kapanaacak vakti geldiğini ihtâr ediyor. Meğer ben kanepenin üstünde uyumuş kalmışım. Gördüğüm şeyler bütün rüya imiş. Cenâb-ı Hak hayra tebdîl eylesin. Âmin.”⁸

Kurgu rüyalara Batı’dan bir örnek verecek olursak Dante’nin *İlahi Komedya*’sını söyleyebiliriz.

Harold Bloom’un *bir ikincisinin daha yazılmasını imkânsız* gördüğü ve her hâliyle *ilâhî* olarak vasıflandırdığı⁹ *İlâhî Komedya* şüphesiz bu eşsizliğini biraz da Orta Çağ’da rüya ile söylemenin sonsuz imkânından ve özgürlüğünden yararlanmaya borçludur.

“*İlahi Komedya* Dante’nin Cehennem, Âraf ve Cennet’e yaptığı düşsel bir gezinin öyküsüdür. Dante’ye Cehennem’de Âraf’ta Latin şairi Vergilius rehberlik eder. Âraf’ın tepesinde Vergilius yerini Beatrice’e bırakır. Cennet boyunca Dante’ye Beatrice eşlik eder. Gezi 1300 yılı 7 Nisan Perşembeyi 8 Nisan Cuma’ya bağlayan gece başlar. 14 Nisan Perşembe günü sona erer.”¹⁰

İlahi Komedya: “Yaşam yolumun ortasında karanlık bir ormanda buldum kendimi, çünkü doğru yol bitmişti.” mısralarıyla başlar. Bu mısraların hemen altında ken-

7 Metin Kayahan Özgül, *Türk Edebiyatında Siyasî Rüya*, s. 230.

8 _____, *Türk Edebiyatında Siyasî Rüya*, s. 30.

9 Harold Bloom, *Batı Kanonu* (Çev: Çiğdem Pala Mull), İthaki Yay., İstanbul 2014, s. 102.

10 Dante, *İlahi Komedya*, (Çev: Rekin Teksoy), Oğlak Yay., 15. baskı, İstanbul 2014, s. 17. (metin içindeki sayfa numaraları bu baskıya aittir.)

disini karanlık bir ormanda nasıl bulduğunu bilmediği, bir uyku hâline düştüğünü söyler. Bu yolculuğun rüya hâlindeki başlangıcıdır:

“Oraya nasıl girdiğimi bilemeyeceğim, öyle uykum gelmişti ki, doğru yolu bırakıp gittiğimde.” (s. 33)

Dante, bazen de bizi tekinsiz kılmak için uyku ile başladığı yolculuktan bazen aniden uyandığını söyler. Ama yolculuk devam etmektedir. Mesela Cehennem bölümünün Dördüncü Kanto’su şöyle başlar:

“Bastıran uykuyu büyük bir gürültü götürdü başımdan, zorla uyandırılan biri gibi silkindim kendime geldim.” (s. 54).

Bilindiği gibi Dante’ye bu düşsel yolculuğunda (“Cehennem” bölümünde) Latin şairi Vergilius kılavuzluk eder. Dante böyle bir yolculukta neden bir kılavuza ihtiyaç duymuştu ve bu kişi neden Vergilius idi? Alberto Manguel bunun sebebini şuna bağlıyor: “Dante öykünün tümünü tek başına anlatamayacağını farkındaydı: İlâh kılavuzluğu gereksiniyordu. Şairin yaratıcılık yerine ilâhi sesin anlattığı öykülerin aktarıcısı rolünü Homeros başlatmıştı... Dante’nin klasiklere dair bilgisi Latince de bulunanlarla, özellikle Horatius, Seneca ve elbette Vergilius ile sınırlıydı.”¹¹ Manguel’e göre Dantenin zamanında Homeros’a dair sadece kulaktan dolma bilgiler vardı. Danteden Homeros’u dolaylı olarak Vergilius’tan öğrenmişti. Yani Vergilius Dante’nin sadece cehennem yolculuğundaki kılavuzu değil aynı zamanda esin kaynağıydı da. Dante Vergilius aracılığıyla Homeros’un eserlerinden zevk alma deneyimini de yaşıyordu.

Peki, o zaman Dante’nin İlâhi Komedya’daki rüya ile irtibatlandırılan yolculuğunun esas ilham kaynağı neydi? Bunu Manguel şöyle cevaplıyor: “Dante’nin İlâhi Komedya’sının modeli, Homeros’tan (Vergilius eliyle) Hz. Muhammed’in diğer dünyaya yolculuğuna (Miraç) dair Arap anlatılarına kadar birçok kaynaktan kurgulanmıştır. Miraç’ın bir bölümü X. Alfonso’nun emriyle Kastilya diline çevrilmiş, buradan Latinceye, Fransızca ve İtalyancaya aktarılmıştı ve muhtemelen Dante’nin okuduğu sonuncusuydu. Öte-yaşam âleminin karmaşık mimarisi geniş anlamda Dante’ye aitti ama temel taşı Homeros’undu.”¹²

Fazlullah Hurûfî ve Rüya

Tarihteki en ünlü eserlerden biri de Hurufiliğin kurucusu Fazlullah-ı Esterâbâdî’ye ait olan *Câvidan-nâme*’dir. Yazıldığı zamandan bugüne değin etrafındaki esrar hâlesi her zaman korunan bu eserin yazılışına dair doğrudan rüyadan bahsedemeyiz. Ancak rüya âleminin hakikat devşirdiğini iddia eden tarihteki en önemli müelliflerden biri de Fazlullah’tır:

“Fazlullah’ın üne kavuşması sadece bu olayla değildir. O, asıl ününü rüyalara getirdiği yorumlarla kazanmıştır. Fazlullah için rüya, vahiyden sonra önemli bir

11 Alberto Manguel, *İlyada ve Odysseia: Homeros*, (Çev: Algan Sezgintüredi), Versus Yay., 2010, s. 94, 95.

12 _____, *İlyada ve Odysseia: Homeros*, (Çev: Algan Sezgintüredi), s. 97.

bilgi kaynağıdır. Hz. Peygamber (s) 'in ölmesiyle vahiy kapısı kapanmıştır. Ama ona göre salih rüya kapısı hâlâ açıktır. Böylece Fazlullah rüya yoluyla ilahi feyze ulaştığına inanmıştır. Ona göre, hiçbir peygambere vahiy ve ilham yoluyla aşikâr olmayan hakikat ve sırlar, rüya yoluyla kendisine aşikâr olmuştur.”¹³

Onun rüya yorumlamadaki şöhreti o dereceye varmıştı ki, kendisi bu açıdan müntesipleri tarafından Yusuf peygamber ile kıyaslanıyordu:

“Kurduğu dini, öncelikle İsfahan’da yaymaya başlayan Fadl, ilk zamanlar rüya yorumlarıyla işe başlamış ve bu yönüyle şöhret kazanmıştır. Zira kendisinin de rüya yoluyla hakikat bilgisine ulaştığını, bazı sırlara bu yolla vâkıf olduğunu ileri sürüyordu. Rüya yorumu alanında öyle bir dereceye ulaşmıştı ki, sahîhü’l-te’vîl lakabıyla anılmaya, rüya tevil etmede Hz. Yusuf ayarında görülmeye başlamıştır.”¹⁴ Onun rüya yorumlarının kendine özgü yanları vardı: “Fazlullah’ın rüya yorumları temelde rüya vasıtasıyla ‘düşünce okuma’ olayından ibaretti. Fazlullah, ekseriya rüya gören, rüyasını anlatmadan önce onun düşüncelerini okurdu.”¹⁵ Tevilin hakikati, hakikatin teviline dayandığına göre buna da pek şaşmamalı.

Fazlullah’ın kurduğu dinde rüya bu kadar önemli olduğuna göre *Câvidân-nâme* de şüphesiz rüyada ilhamın da büyük bir değeri olacak demektir. Bu da apayrı bir inceleme konusudur.

Fusûsu’l-Hikem

Bütün rüya âleminde kendisine ilham edildiği şekliyle yazıldığı söylenen en önemli kitap şüphesiz Muhyiddin-i Ârabî’nin *Fusûsu’l-Hikem* adlı eseridir.

Fusûsu’l-Hikem, Muhyiddin-i Arabî’nin 627 hicret yılında Şam’da bulunduğu sıralarda bir gece görmüş olduğu gerçek bir rüyanın ilhamıyla yazılmıştır. Muhyiddin-i Arabî *Fusûsul’l-Hikem*’in hemen başında bunu şöyle anlatır:

“627 hicret yılı Muharrem ayının son günlerinde, Şam’da Tanrı peygamberi Hazret-i Muhammed’i gerçek bir rüya âleminde gördüm. Elinde bir kitap tutuyordu. Bana buyurdular ki, bu Fusûsu’l-Hikem (Hikmetlerin özü) kitabıdır. Bunu al ve halka açıkça anlat da bu hikmetlerden herkes faydalansın. Ben Allah ve Resûlüne boyun eğmek ve aramızdan emir vermek mevkiinde olanların emirlerini dinlemek yaraşır dedim. Yüce peygamberin bana tarif ettiği veçhile hiçbir eksiklik ve fazlalığa meydan vermeden, bu kitabın halka açıklanması hususundaki ümidimi gerçekleştirdim. Halis niyetle hareket ettim... Bu kitap, nefis arzularından münezzeh ve içine fesat karışmamış olan en kutsal makamdan indirilmiştir.”¹⁶

13 Hasan Hüseyin Ballı, “Hurûfîlik Nedir?”, <http://www.emakalat.com/index.php/emakalat/article/viewFile/75/74>

14 Mustafa Ünver, *Hurûfîlik ve Kur’an*, Fecr Yay., Ankara 2003, s. 52.

15 A. Bausani, “Hurufîlik”, (Çev: Nezahat Öztekin), http://egeweb2.ege.edu.tr/tid/dosyalar/VII_1992/TIDVII-1992-16.pdf, 18.04.2015.

16 Muhyiddin-i Arabî, *Fusûsu’l-Hikem* (Çev: Nuri Gençosman), MEB. Yay., İstanbul 1992, s. 19-20.

Peki bu eserin yazılış amacı nedir?

“Kitabın asıl maksat ve gayesi halkın bazı müteâl hakikatlerle aydınlatılmasıdır. *Fusûsu’l-Hikem* kısa bir başlangıçtan sonra her nebiye bir hikmet verilmiş olduğu ve yirmi yedi peygamberin ayrı bir hikmeti temsil ettiklerini beyanla eseri yirmi yedi ‘Fass’a ayırıyor ve bu hikmetlerin izahı sırasında Vahdet-i Vücut zaviyesinden her Nebi’nin temsil ettiği hikmetlerin izah ve tahliline girişiyor. Bütün bu hikmetlerin hülasası *Hikmet-i Ferdiye*’nin hakiki mümessili olan hazret-i Muhammed’de mevcut bulunduğu ve onun en mütekâmil hikmetle bütün Nebî ve Resullerin esrarını hâmil ve en son Nebi ve Resul olduğunu ispata çalışıyor.”¹⁷

Kiminin şariat açısından son derece tehlikeli saydığı, okunmasını dahi caiz görmediği ve yazarını kâfirlikle itham ettiği (*şeyhü’l-ekfer*); kiminin ise ilahi kaynaktan gelen bir hakikat ışığı saydığı ve yazarını en büyük şeyh (*şeyhü’l-ekber*) olarak vasıflandırdığı; yazıldığı yıldan beri “büyük İslam sofilerinden ve sayılı âlimlerinden bugüne kadar kırtan fazla şârihin inceliklerini şerh ve izahıyla uğraş” tıkları ve içeriği açısından hâlâ derin tartışmalara konu olan, Muhyiddin-i Arabî’nin derin tefekkür, ilham ve muazzam hakikatinin eseri olan *Fusûsu’l-Hikem* şüphesiz insanlık âlemi var oldukça tartışılmaya devam edilecek bir eserdir. Rüya ile hakikat ilişkisi en fazla bu eser aracılığıyla açılacak zeminde tartışılacak bir konu olmalıdır.

Ganî-zâde Nâdirî’nin, kendi şiirinin büyüleyici gücünü, sırları ifşa etme kudretini *Fusûsu’l-Hikem*’le kıyaslaması eski insanların nazarında bu eserin nasıl bir konumda olduğunu çok güzel gösteriyor:

Bilirse Nâdirâyâ sırrın ehl-i hâl bilir

*Cevâhir-i suhanundur meger Fusûs-ı Hikem*¹⁸

Başta da dediğimiz gibi bu yazının amacı, rüya âleminde alınan ilhamla yazıldığı söylenen eserlerin varlığına dikkat çekmek, rüya-eser ilişkisini yeniden gündeme getirmek; bu olgunun belki de bilimsel temellerde mahiyeti üzerine tartışmalar oluşması arzumuzu dillendirmektir.

Bu konu her hâliyle ilginçtir. Belki de bizim gibi seküler dünyanın pozitivist eğitim sistemi mamulleri için akıl alacak işlerden değildir. Ama eskiler için bu fevkalade olağan idi. Niyazi-i Mısırî, Yunus Emre’nin anlamını herkesin merak ettiği *çıkım erik dalına* mısrasıyla başlayan *tuhaf* şiirine, müritlerin isteği üzerine bir şerh yazmış ve anlamını kendince açıklamıştı. Fakat bu şerhini bir türlü neşre edemiyordu. Acaba isabet etmiş miydi yoksa etmemiş miydi? Şerhi ne kadar doğru idi? Bunu sekiz ay boyunca düşündüğünü ve bu perişanlıkla melul olduğu bir gece rüyasında Yunus Emre’yi gördüğünü büyük bir sevinçle anlatıyor. Yunus Emre yaptığı şerhi fevkalade beğenmişti ama bir beytin şerhini değiştirmesini istemiş ve nasıl olacağını da ona

17 Muhyiddin-i Arabî, *Fusûsu’l-Hikem* (Çev: Nuri Gençosman), MEB. Yay., İstanbul 1992, s. 12.

18 Numan Külekçi, *Ganî-Zâde Nâdirî ve Dîvânından Seçmeler*, KBY, Yay., Ankara 1989, s. 227.

söylemişti: “Bir gece rüyada Yunus Emre kuddise sırruhu’l-azîz hazretlerini gördüm. Bu fakire büyük bir müjdeyle iltifat gösterip buyurdular ki: “Benim sözlerime yazdığın şerhi çıkar, insanlar menfaatlensin” dedi. “İplik verdim çulhaya beytine yazdığın sözü yazma, işte şu manayı yaz!” diye bu yazılan mânâyı beyan buyurdular. Bu beyte bir başka mana yazılmış idi, onu terk edip bu mana yazıldı.”

Niyazi-i Mısırî’nin bu sözleri Tanpınar’ın şu olağanüstü dikkatine kulak kesilenler için o kadar olağandır ki: Tanpınar, “Medeniyet Değiştirmesi ve İç İnsan” başlıklı bir yazısında Tanzimat’tan sonra kaybettiğimiz devam ve bütünlük fikrinden bahsediyor ve bundan neyi kastettiğini de çeşitli örneklerle açıklıyor.

Bu bağlılık ve kopmadan devam etme fikrinin ne kadar kuvvetli bir ilke olduğuna Tanpınar şu örneği veriyor: “O kadar ki on sekizinci asırda yaşayan Kul Hasan Dede, on beşinci asırda yaşamış olan Eşrefoğlu ile sanki aynı şehirde ve aynı tekkede imiş gibi kavga edebiliyorlar; duygu ve hayat görüşü itibarıyla o kadar başka türlü olan Nedim, Fuzûlî’nin bir mısraıyla kendi sansüalitesini anlatıyor; birbiri arkasından gelen nesiller; Hallac’ın haksız yere dökülmüş kanını dava ediyordu.” Sonunda Tanpınar diyor ki “İşte Tanzimat’tan sonraki senelerde kaybettiğimiz şey bu devam ve bütünlük fikridir.”¹⁹

Rüyalarımız ne kadar gerçektir, ne kadar gerçekleşir?

Rüyamızda gördüğümüz bir hâlin uyandığımız zaman bir bir gerçekleşmesinin tarihsel örneğine Mark Twain’in rüyası kadar şaşırtıcı ama aynı zamanda onun gerçekleşen bu rüyasına dair insanları davet ettiği inkâr üzerine şaşkınlık verici bir ikircikli hâle herhâlde tarihte çok az tesadüf edilmiştir.

Mark Twain bir gece korkunç bir rüya görür. Rüyasında kardeşi ölmüş ve kurşunu bir tabuta konulmuştur. Tabutun üzerinde beyaz çiçekler ve çiçeklerin üzerinde de kırmızı bir gül vardır. Mark Twain dehşetle uyanır ve kısa bir süre sonra da bir haber alır: Kardeşi Henry, çalıştığı geminin kazan dairesinin patlaması sonucu ölmüştür. Twain cenazeye gider. Kardeşi gerçekten de kurşunu bir tabutta yatmaktadır. Bu arada yaşlı bir kadın ortasında kırmızı bir gül bulunan beyaz bir çiçek demetini tabutun üstüne bırakır. Twain’in rüyası hem de aynı gün birebir çıkmıştır. Bunu Twain’e hatırlattıklarında şu ilginç cevabı verir: “Kimsenin böyle şeylere inanmasını istemiyorum. Benim için gerçek. Ama böyle bir şeyin gerçek olmasının mantık açısından dayanağı yok.”²⁰

Evet, bazı şeylerin mantık açısından izahı yok; izahı yok ama kendisi var ve o kendisi bizden bir açıklama bekliyor.

19 Ahmet Hamdi Tanpınar, *Yaşadığım Gibi*, Dergah Yay., İstanbul 2006, 5. baskı, s. 35-36.

20 Ülkü Tamer, *Aydınlık Gazetesi Kitap Eki*, 10 Nisan 2015, s. 3.